

Οδηγός Εκπαιδευτή

Ενότητα 6

Σύνθετα μέσα επικοινωνίας

Όνομα παρουσιαστή: _____

Ημερομηνία: _____

Co-funded by
the European Union

Στόχοι μάθησης

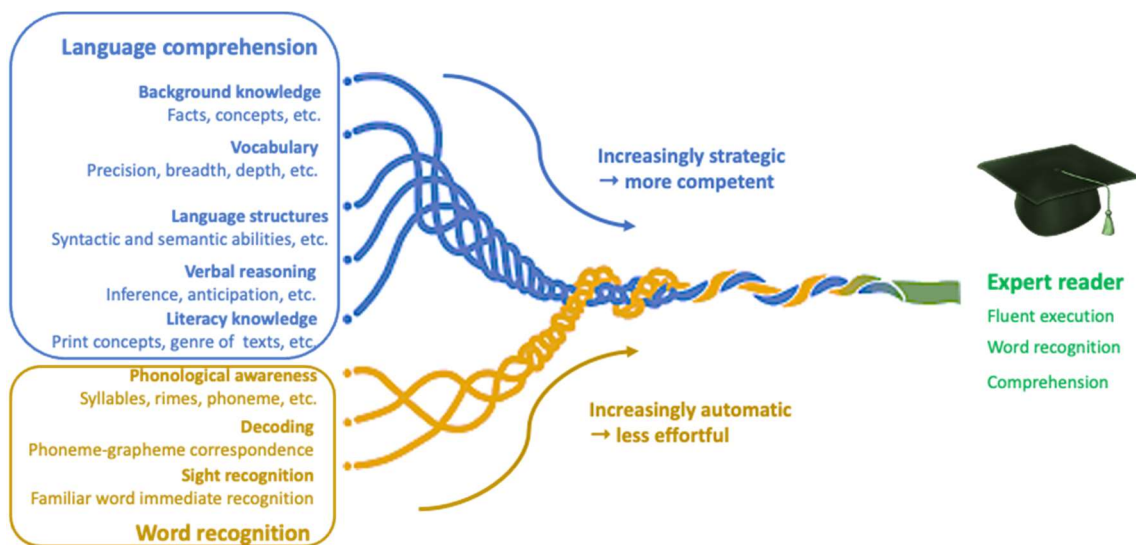
Στο τέλος αυτής της ενότητας, θα καταλάβετε:

- Ο μηχανισμός της ανάγνωσης και η γνωστική απαίτησή της
- Ο αντίκτυπος του IDD στις μαθησιακές ικανότητες

Περιεχόμενο

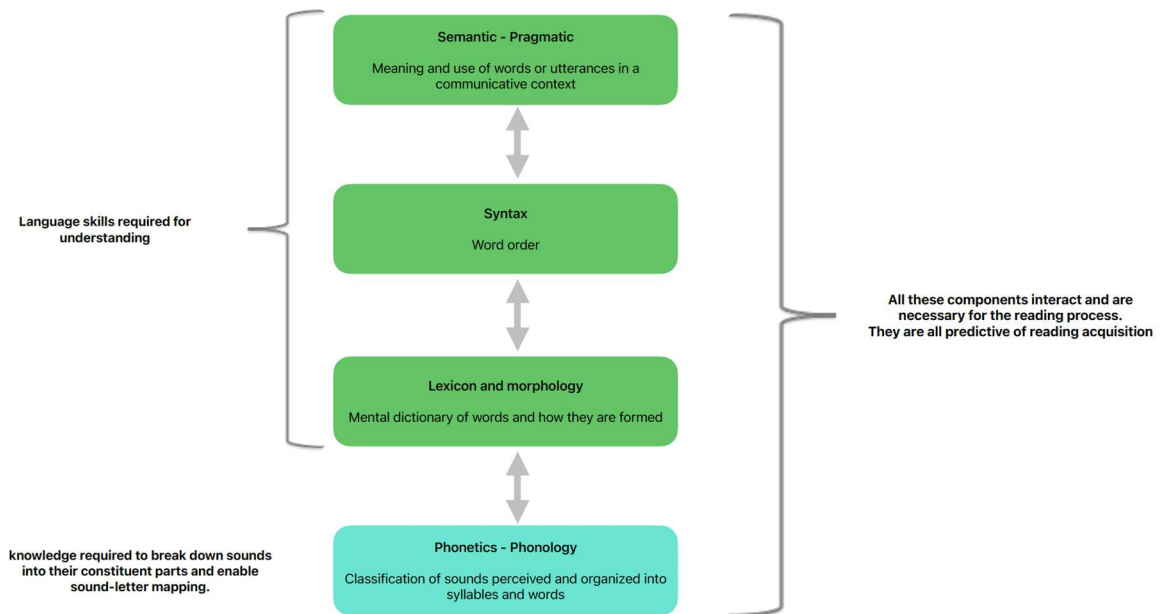
Τι είναι η ανάγνωση και ποιες δεξιότητες είναι απαραίτητες για ανάγνωση;

Η ανάγνωση είναι ένα σύνολο αντιληπτικής, γλωσσικής και γνωστικής επεξεργασίας που επιτρέπει την επεξεργασία γραπτών πληροφοριών (Brin-Henry et al., 2018) . Συνήθως, η ανάγνωση θεωρείται προϊόν δύο βασικών ικανοτήτων: της αναγνώρισης λέξεων και της κατανόησης της γλώσσας (Gough & Tunmer, 1986) . Με άλλα λόγια, για να διαβάσετε χρειάζεστε (1) να καταλάβετε τους κανόνες για την ακριβή αντιστοίχιση γραμμάτων και ήχων και (2) να καταλάβετε ένα σύνολο γενικών γλωσσικών ικανοτήτων (λεξικές γνώσεις, συντακτική δομή κ.λπ.) που είναι απαραίτητες για να κατανοήσετε τι διαβάσετε . Ο Scarborough (2001) αντιπροσωπεύει αυτή τη διαδικασία ως δύο αλληλένδετα σχοινιά: το ένα σχοινί αντιπροσωπεύει τη διαδικασία αναγνώρισης λέξεων και το άλλο τις γλωσσικές δεξιότητες. Για τον αρχάριο αναγνώστη, οι δύο βιασμοί συνδέονται αρκετά χαλαρά. οι δεξιότητες που αντιπροσωπεύουν δεν έχουν ακόμη αποκτηθεί. Όσο πιο ειδικός γίνεται ο μαθητής στη διαδικασία ανάγνωσης, τόσο περισσότερο σφίγγονται τα σχοινιά σε ένα.

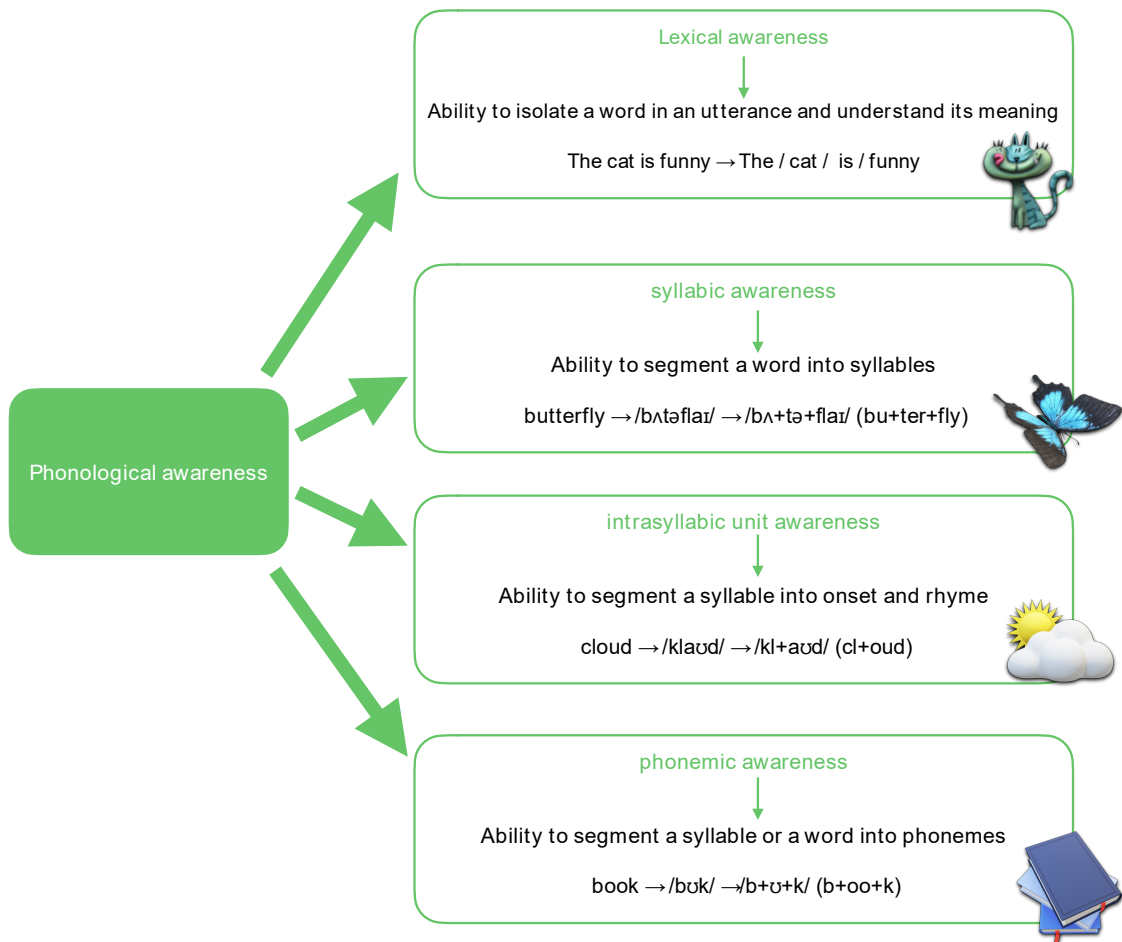
Καθώς πολλά άτομα με ΙΔΝ φτάνουν στην ενηλικίωση χωρίς να έχουν αποκτήσει τις βασικές δεξιότητες της ανάγνωσης, είναι ενδιαφέρον να εστιάσουμε στις ικανότητες που είναι απαραίτητες για την επιτυχία στη μάθηση ανάγνωσης και γραφής.

Πιο συγκεκριμένα, το Γαλλικό Institut National de la Recherche Médicale (Inserm, 2007) περιγράφει τις γλωσσικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την ανάγνωση και την αλληλεπίδρασή τους ως εξής:

Συγκεκριμένοι προγνωστικοί παράγοντες για την κατάκτηση του γραπτού λόγου

1. **Φωνολογική επίγνωση**: η ικανότητα εκούσιας αναγνώρισης και χειρισμού των ηχητικών μονάδων σε μια λέξη (συλλαβή, ύφος και φωνήματα). Αυτή η ικανότητα να βασίζονται προφορικές διακριτικές ενότητες σε γραπτές ενότητες είναι εξαιρετικά προγνωστική για την απόκτηση της ανάγνωσης. Στα τυπικά παιδιά, η φωνολογική επίγνωση και η ανάγνωση αναπτύσσονται σε αλληλεπίδραση. Η φωνολογική επίγνωση δεν είναι αυθόρμητη αλλά πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ενεργητικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

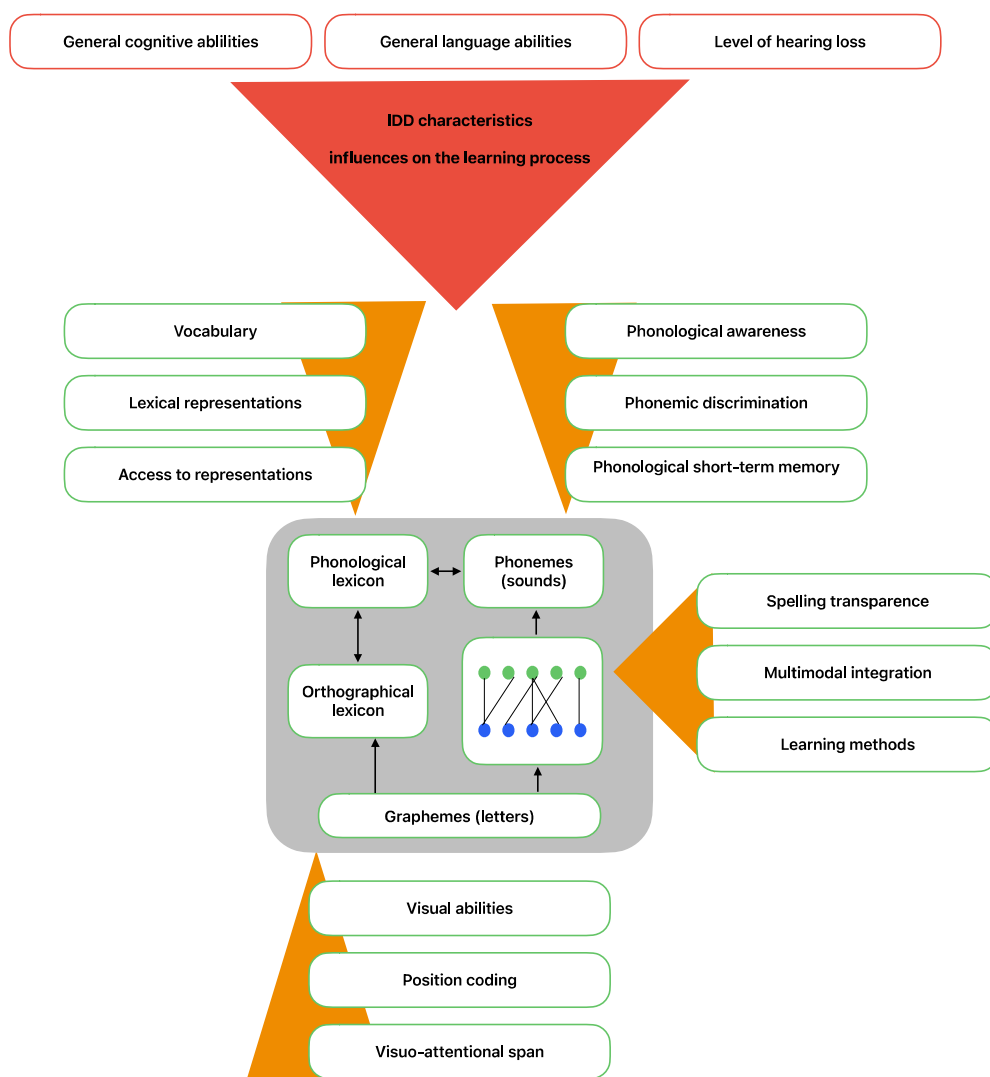
1. **Λεκτική βραχυπρόθεσμη μνήμη:** ιδιαίτερα η ικανότητα διατήρησης φωνολογικών πληροφοριών. Είναι ένα σύστημα περιορισμένης χωρητικότητας μνήμης υπεύθυνο για την προσωρινή διατήρηση λεκτικών πληροφοριών (ο χρόνος που απαιτείται για την επεξεργασία τους). Η προσοχή και η λεκτική βραχυπρόθεσμη μνήμη είναι απαραίτητες για την επεξεργασία και την αποκωδικοποίηση λεκτικών στοιχείων. Η απόκτηση αυτών των λειτουργιών θεωρείται ότι καθυστερεί σε άτομα με αναπηρίες και σχετίζεται έντονα με το βαθμό IDD (Jolicoeur & Julien-Gauthier, 2019). Επιπλέον, οι Cèbe και Paour (2012, σ. 43) προσθέτουν ότι «η αύξηση του βαθμού IDD συνοδεύεται από έναν αυξανόμενο περιορισμό των ικανοτήτων επεξεργασίας (ιδιαίτερα λεκτική, οπτική, μνήμη, προσοχή, κ.λπ.) και πρόωρη διακοπή της ανάπτυξης».
2. **Πρόσβαση σε αναπαραστάσεις ή ταχεία αυτοματοποιημένη ονομασία (RAN):** γρήγορη πρόσβαση σε πληροφορίες που είναι αποθηκευμένες στη μακροπρόθεσμη μνήμη. Η ταχεία αυτοματοποιημένη ονομασία είναι ένας καλός προγνωστικός δείκτης για την απόκτηση ανάγνωσης. Περιλαμβάνει: (1) οπτική επεξεργασία του ερεθίσματος, (2) πρόσβαση στον φωνολογικό κώδικα της αντίστοιχης λέξης, άρθρωση της λέξης, (3) αναστολή της και (4) μετάβαση στο επόμενο ερέθισμα.

Όλοι αυτοί οι προγνωστικοί παράγοντες είναι ανεπαρκείς σε άτομα με IDD. Η δουλειά που θα τους οδηγήσει στο διάβασμα είναι μεγάλη και δύσκολη και, αν πολλοί δεν το καταφέρουν, αυτό δεν σημαίνει ότι κανένας τους δεν θα τα καταφέρει.

Διαβάζοντας με και IDD;

Πρόβλεψη ανάπτυξης της ανάγνωσης: τι μπορούμε να περιμένουμε στο IDD;

Το παρακάτω σχήμα (προσαρμοσμένο από Ziegler, 2018) δείχνει τα πολλαπλά στοιχεία που εμπλέκονται στη διαδικασία ανάγνωσης (το πορτοκαλί βέλος). Ο Ziegler (2018) παρουσιάζει αυτό το διάγραμμα ως μέρος της περιγραφής της δυσλεξίας. Ακόμη και αν γνωρίζουμε ότι ένα από τα κριτήρια αποκλεισμού της διάγνωσης της δυσλεξίας είναι η παρουσία στο παιδί μιας πνευματικής ανεπάρκειας, μπορούμε ωστόσο να θεωρήσουμε ότι τα ελλείμματα είναι, τουλάχιστον εν μέρει, της ίδιας φύσης. Έτσι, προσθέσαμε στο σχήμα τα γενικά χαρακτηριστικά της κατάστασης IDD (κόκκινο βέλος). Αυτά τα χαρακτηριστικά επηρεάζουν αρνητικά τη διαδικασία ανάγνωσης.

Στο παραπάνω διάγραμμα, παρουσιάζονται αρκετοί παράγοντες που επηρεάζουν τη γενική διαδικασία ανάγνωσης σε νευροτυπικά παιδιά. Είναι διαφορετικού είδους:

1. **Παράγοντες συγκεκριμένοι για το ίδιο το άτομο** : επίπεδο λειτουργίας και επεξεργασίας πληροφοριών (π.χ. φωνολογική επίγνωση, φωνητική διάκριση, λεξιλόγιο, οπτικοακουστικές ικανότητες, κ.λπ.).
2. **Παράγοντες που σχετίζονται με την ίδια τη γλώσσα** και πιο συγκεκριμένα με το επίπεδο διαφάνειας/αδιαφάνειας της ορθογραφίας της. Παρατηρούμε δηλαδή τέλεια αντιστοιχία γράμματος-ήχου ή υπάρχουν παρατυπίες; (π.χ. στα γαλλικά ο ήχος /o/ μπορεί να γραφτεί -eau like στο 'oiseau' -bird-, -oo like στο 'zoo', -aux like in 'chevaux' -horses-, -o like in 'rose') .
3. **Παράγοντες που σχετίζονται πιο συγκεκριμένα με τη μεθοδολογία διδασκαλίας της ανάγνωσης** : οι μέθοδοι διδασκαλίας είναι κυρίως δύο τύπων: (1) η σφαιρική μέθοδος που επικεντρώνεται στην εκμάθηση της παγκόσμιας μορφής λέξης η οποία σταδιακά αποσυντίθεται σε αντιστοιχία γράμματος-ήχου και (2) η συνθετική μέθοδος που επικεντρώνεται σε την αντιστοιχία γράμματος-ήχου που συναρμολογούνται σταδιακά για να φτάσουν στη λέξη. Συμβαίνει ότι σε αυτόν τον δεύτερο τύπο μεθόδου, οι χειρονομίες συνδέονται με τους ήχους των γραμμάτων για να διευκολυνθεί η απομνημόνευση.

Επιπλέον, τα γενικά χαρακτηριστικά της ίδιας της νοητικής αναπηρίας επηρεάζουν αρνητικά τη μαθησιακή διαδικασία. Αυτά περιλαμβάνουν:

1. **Γενικές γνωστικές ικανότητες** (εκτελεστικές λειτουργίες όπως η προσοχή, οι δεξιότητες αναστολής και σχεδιασμού, επίπεδο αφάιρεσης κ.λπ.) που μπορούν να θεωρηθούν ως καθοριστικός παράγοντας της μαθησιακής αποτελεσματικότητας.
2. **Επίπεδο απώλειας ακοής**: η απουσία (ή ελάχιστη) απώλεια ακοής είναι σημαντική για τη διασφάλιση της καλής διάκρισης των ήχων που είναι απαραίτητη για την ανάγνωση (καθώς η γραπτή γλώσσα αντιπροσωπεύει τη μεταγραφή μιας προφορικής παραγωγής σε γραπτή).
3. **Εκφραστικές και δεκτικές γλωσσικές ικανότητες**: υπάρχει σαφής συσχέτιση μεταξύ των προφορικών γλωσσικών ικανοτήτων και της ανάγνωσης/γραφής (π.χ. Scarborough & Dobrich, 1994) . Σε άτομα με IDD, οι γλωσσικές δεξιότητες (ιδιαίτερα το λεξιλόγιο και η γραμματική) είναι πολύ λιγότερο ανεπτυγμένες από ό,τι στο τυπικό παιδί.

Σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2009, οι Al Otaiba et al. ανέφερε ότι οι γονείς παιδιών με σύνδρομο Down θεωρούν ότι η εκμάθηση της ανάγνωσης αποτελεί προτεραιότητα για το παιδί τους. Επιπλέον, το 2011, η έρευνα των Hartley et al. δείχνει ότι το 95% των ενηλίκων ανδρών με FXS και φτωχές δεξιότητες ανάγνωσης δεν ζουν ανεξάρτητα, ενώ το 90% εκείνων που έχουν αναπτύξει δεξιότητες ανάγνωσης μπορούν να ζουν ανεξάρτητα και αυτόνομα στην καθημερινή ζωή. Επομένως, οι δεξιότητες ανάγνωσης επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων και την κοινωνική τους συμμετοχή, γι' αυτό είναι απαραίτητο να τις αναπτύξουν. Δυστυχώς, είναι σύνηθες να υποθέτουμε ότι τα άτομα με μέτρια IDD δεν μπορούν να μάθουν να διαβάζουν ή ότι οι αναγνωστικές τους δεξιότητες παραμένουν περιορισμένες στην αναγνώριση λίγων γνωστών λέξεων. Ως αποτέλεσμα αυτής της προκατειλημμένης ιδέας, η έρευνα σε αυτόν τον τομέα σε άτομα με IDD παραμένει

μάλλον ελάχιστη σε σύγκριση με εκείνη που είναι αφιερωμένη στην ανάπτυξη της γλώσσας και της επικοινωνίας ή στην κοινωνική, συναισθηματική, αισθητηριακή και κινητική ανάπτυξη. Ωστόσο, η μεταβλητότητα μεταξύ των ατόμων είναι σημαντική και σίγουρα δεν μπορούμε *εκ των προτέρων* να πιστοποιήσουμε ή να προβλέψουμε ότι ένα άτομο θα μπορέσει ή δεν θα μπορέσει να φτάσει σε ένα ανεξάρτητο επίπεδο ανάγνωσης λόγω του IDD του.

Οι αρχάριοι αναγνώστες πρέπει να καθοδηγούνται από έναν ειδικό αναγνώστη για να αναπτύξουν τις αναγνωστικές τους δεξιότητες. Αυτή η μάθηση πρέπει επομένως να είναι σαφής και συστηματική για να μπορέσει το παιδί να αποκτήσει την αλφαβητική αρχή. Οι πρώτες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν σε άτομα με αναπηρία επικεντρώθηκαν περισσότερο στην εκπαίδευση της παγκόσμιας αναγνώρισης λέξεων με βάση την οπτική αναπαράσταση παρά στη φωνητική εκπαίδευση. Δυστυχώς, η εκμάθηση με οπτική αναγνώριση μεμονωμένων λέξεων περιορίζει τον αναγνώστη στη λογογραφική αναγνώριση γραπτών λέξεων, με άλλα λόγια στη συνολική αναγνώριση γνωστών λέξεων με οπτική απομνημόνευση. Αυτή η μέθοδος μειώνει σημαντικά τον αριθμό των αναγνωρίσιμων λέξεων και δεν επιτρέπει την ανάπτυξη ενός διευρυμένου νοητικού λεξικού ή την απόκτηση αλφαβητικών και ορθογραφικών αρχών (Comblain & Vanuxem, 2023; Sermier Dessementet & Martinet, 2016; Vanuxem & Comblain, 2023). Επομένως, δεν φαίνεται να είναι η πιο αποτελεσματική μακροχρόνια θεραπεία, ειδικά αν λάβουμε υπόψη τους περιορισμούς της μνήμης των ατόμων με IDN. Η πρόσφατη κλινική και εφαρμοσμένη έρευνα συνιστά όλο και περισσότερο τη χρήση της φωνητικής μάθησης για άτομα με IDN, με έμφαση στην πολυαισθητηριακή μάθηση. Επιπλέον, η σύνδεση της φωνητικής μάθησης με την εντατική διέγερση του λεξιλογίου φαίνεται επίσης να είναι μια επιτυχημένη στρατηγική με άτομα με IDD.

Έτσι, πρόσφατη έρευνα δείχνει ότι, με την κατάλληλη υποστήριξη, η εκμάθηση της ανάγνωσης είναι δυνατή σε έναν ορισμένο αριθμό ατόμων με IDD. Σήμερα, υπάρχουν ενδείξεις ότι μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες ανάγνωσης, παρά τις μαθησιακές τους δυσκολίες (Adlof & Hogan, 2018; Dessementet et al., 2022). Πράγματι, τα άτομα με μέτρια έως σοβαρή IDD μπορούν να αναπτύξουν τις βασικές προϋποθέσεις για την ανάγνωση, όπως η φωνολογική επίγνωση και οι αντιστοιχίες γραφήματος-φωνήματος (Cèbe & Paour, 2012· Sermier Dessementet & Martinet, 2016). Ωστόσο, αυτή η απόκτηση λαμβάνει χώρα πιο αργά από ό,τι στο νευροτυπικό παιδί και απαιτεί πιο αποτελεσματικές στρατηγικές προσαρμοσμένες στις γνωστικές του δυσκολίες, καθώς και σαφή, εντατική και μακροχρόνια εκπαίδευση (Allor et al., 2014; Martinet et al., 2022, Sermier Dessementet & Martinet, 2016). Πράγματι, απαιτείται στοχευμένη διδασκαλία και η περίοδος μάθησης μπορεί να ποικίλλει από έξι μήνες έως τρία χρόνια για ένα άτομο με μέτρια έως σοβαρή IDD ώστε να μπορεί να αποκωδικοποιεί απλές εκφράσεις (Cèbe & Paour, 2012· Sermier Dessementet & Martinet, 2016). Έτσι, οι αποτελεσματικές μέθοδοι που αναπτύχθηκαν για τη διδασκαλία της ανάγνωσης σε τυπικά παιδιά (ή σε εκείνα με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες όπως η δυσλεξία) σχετίζονται επίσης με την παροχή βοήθειας σε άτομα με ήπια έως σοβαρή ΑΦΝ (Sermier Dessementet & Martinet, 2016). Παρά αυτή την προσαρμοσμένη διδασκαλία, οι μαθητές με IDD γενικά δεν φτάνουν στο ίδιο επίπεδο αναγνωστικών δεξιοτήτων με τα τυπικά παιδιά. Όπως αναφέραμε ήδη, η καθυστέρηση μπορεί να εξηγηθεί από τα συγκεκριμένα γνωστικά τους στοιχεία (Jolicoeur & Julien-Gauthier, 2019). Το χαμηλό πνευματικό επίπεδο αυτών των

ανθρώπων επηρεάζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη του γραμματισμού, όπως η ακουστική και οπτική διάκριση, καθώς και η προσοχή και η μνήμη. Επιπλέον, οι συναισθηματικές και συναισθηματικές δυσκολίες των ατόμων με IDD, όπως μειωμένα κίνητρα και αυτοεκτίμηση, δυσκολία επένδυσης στις απαιτούμενες εργασίες και φόβος αποτυχίας, έχουν επίσης αντίκτυπο στην εκμάθηση της ανάγνωσης (Jolicoeur & Julien-Gauthier, 2019) .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adlof, SM, & Hogan, TP (2018). Κατανόηση της Δυσλεξίας στο Πλαίσιο των Αναπτυξιακών Γλωσσικών Διαταραχών. In *Language, Speech, and Hearing Services in Schools* (Τόμος 49, Numéro 4, σελ. 762-773). https://pubs.asha.org/doi/abs/10.1044/2018_LSHSS-DYSLC-18-0049
- Al Otaiba, S., Lewis, S., Whalon, K., Dyrland, A., & McKenzie, AR (2009). Περιβάλλοντα οικιακού γραμματισμού μικρών παιδιών με σύνδρομο Down: Ευρήματα από μια έρευνα που βασίζεται στο Web. Στο *Remedial and Special Education* (Τόμος 30, Numéro 2, σελ. 96-107). <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0741932508315050>
- Brin-Henry, F., Courrier, C., Lederle, E., & Masy, V. (2018). *Dictionnaire d'Orthophonie* . Ortho-Edition. <https://hal.science/hal-02480528>
- Cèbe, S., & Paour, J.-L. (2012). Apprendre à lire aux élèves avec une deficiance intellectuelle. *Le français aujourd'hui* , 177 (2), 41-53. <https://doi.org/10.3917/lfa.177.0041>
- Comblain, A., & Vanuxem, J. (2023, 24 Νοεμβρίου). *La lecture chez l'adulte porteur d'un X-Fragile. Pertinence d'une παρεμβατική phonique*. Matinée d'étude de l'Association X-Fragile Europe. <https://orbi.uliege.be/handle/2268/308998>
- Dessemontet, RS, Linder, A.-L., Martinet, C., & Martini-Willemin, B.-M. (2022). Μια περιγραφική μελέτη για την διδασκαλία της ανάγνωσης που παρέχεται σε μαθητές με διανοητική αναπηρία. Στο *Journal of Intellectual Disabilities* (Τόμος 26, Numéro 3, σελ. 575 - 593). <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/17446295211016170>
- Gough, PB, & Tunmer, WE (1986). Αναπηρία αποκωδικοποίησης, ανάγνωσης και ανάγνωσης. *Ενισχυτική και Ειδική Αγωγή* , 7 (1), 6 - 10. <https://doi.org/10.1177/074193258600700104>
- Hartley, SL, Seltzer, MM, Raspa, M., Olmstead, M., Bishop, E., & Bailey, Donald B, Jr. (2011). Εξερευνώντας την ενήλικη ζωή ανδρών και γυναικών με σύνδρομο εύθραυστου X: Αποτελέσματα από μια εθνική έρευνα. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities* , 116 (1), 16 - 35. <https://doi.org/10.1352/1944-7558-116.1.16>
- Inserm. (2007). *Δυσλεξία, δυσορθογραφία, δυσαριθμησία : Bilan des données scientifiques*. (Les éditions de l'Inserm) [Συλλογική εμπειρογνωμοσύνης]. Inserm. <http://hdl.handle.net/10608/110>

- Jolicoeur, E., & Julien-Gauthier, F. (2019). Méthodes d'enseignement de la lecture pour les personnes ayant une déficience intellectuelle moyenne à sévère. *Canadian Journal of Education / Revue canadienne de l'éducation* , 42 (1), 196 - 221. <https://www.jstor.org/stable/26756660>
- Scarborough, H. (2001). Σύνδεση της πρώιμης γλώσσας και του γραμματισμού με τις μεταγενέστερες αναγνωστικές (αν) ικανότητες: Στοιχεία και συμμετοχή. Στο *Εγχειρίδιο έρευνας πρώιμου γραμματισμού* (σελ. 97 - 125). Guilford Press.
- Scarborough, HS, & Dobrich, W. (1994). Σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ανάγνωσης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. *Developmental Review* , 14 (3), 245 - 302. <https://doi.org/10.1006/drev.1994.1010>
- Sermier Dessemontet, R., & Martinet, C. (2016). Lecture et déficience intellectuelle : Clés de compréhension et d'intervention. *Revue Suisse de Pédagogie Spécialisée* , 3 , 40-47 .
- Vanuxem, J., & Comblain, A. (2023). Pertinence d'une παρέμβασης phonique sur le développement des prerequis à la lecture d'adultes porteurs du syndrome du X-Fragile. *X-Presse* , 109 . <https://orbi.uliege.be/handle/2268/300375>
- Ziegler, JC (2018). Διαφορές μεταξύ γλωσσών και μαθητείας στη διάλεξη. *Langue française* , 199 (3), 35 - 49. <https://doi.org/10.3917/lf.199.0035>